

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1923 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för kommuner att mot räntegottgörelse deponera penningmedel i riksbanken.

I en inom första kammaren av herr Björnsson väckt, till bankoutskottet hänvisad motion nr 40 hemställas, »att riksdagen måtte besluta, att primär- och länskommuner skola beredas tillfälle att mot räntegottgörelse och på de villkor i övrigt, som kunna befinnas lämpliga, deponera penningmedel i riksbanken».

Tillika hemställer motionären, att, om hans berörda yrkande komme att tillstyrkas, utskottet ville utarbeta förslag till erforderlig lagändring.

Till stöd för sin ifrågavarande hemställan anför motionären följande.

»Även om det i den allmänna diskussionen aldrig på allvar ifrågasatts, att insättarna genom de sista årens s. k. bankkrascher skulle behöva befara att förlora sina insatta kapital, hava dock dessa bankkatastrofer varit ägnade att rubba allmänhetens obetingade tilltro till våra enskilda bankers soliditet. En av de viktigaste orsakerna till dessa bankers nuvarande svårigheter har varit den, att aktier och andra värdepapper, vilka bankerna innehaft som pant för lån, på grund av den allmänna depressionen sjunkit så mycket i värde, att de ej längre kunnat ge långgivaren nödig säkerhet. I den mån den personsäkerhet, som bankerna ha utöver sina realsäkerheter, icke är tillräcklig, blir förlust oundviklig, och det ligger i sakens natur, att personsäkerheter bli allt svagare ju längre den allmänna depressionen inom näringslivet varar. Den omständigheten, att depressionen blir långvarig, synes därför i och för sig och oberoende av börsvärdena utgöra ett hot mot bankernas soliditet.

Om det förhåller sig så, vill det synas, som om det skulle ligga i bankernas eget intresse att göra allt vad på dem kan ankomma för att förkorta krisen och undanröja hindren för en lönande produktion. Emellertid föra våra enskilda banker för närvarande en räntepolitik, vilken åtminstone för en utomstående ter sig som rakt motsatt mot den från nyssnämnda synpunkter naturliga, i det

att marginalen mellan ut- och inlåningsräntan hålles vid en till synes orimlig bredd. Under det att privatbankernas högsta inlåningsränta är 3 %, utgör t. ex. kreditivräntan 6 % (varav visserligen 1 % betecknas som bokföringsavgift). Då räntekostnader för näringslivet i allmänhet och för handeln i synnerhet utgöra en betydande del av samtliga omkostnader, är det uppenbart, att höga räntor icke främja utan verksamt hindra företagsamheten i dess strävan att finna lönande sysselsättning. Lika väl som det med rätta har kunnat göras gällande, att exempelvis allt för höga taxor för järnvägarna själva på längden kunna bli oödesdiga, lika väl kan det såsom jag ovan sökt visa befaras, att allt för höga banktaxor till slut kunna äventyra bankernas soliditet.

Då det uppenbarligen är ett viktigt riksintresse, att det rådes bot på det allmänt kända och beklagade missförhållande, som bottnar i för höga låneräntor, och då detta missförhållande självfallet varit föremål för vår riksbankslednings uppmärksamhet, måste man draga den slutsatsen, att riksbanken icke har möjlighet att härutinnan åstadkomma rättelse. Visserligen erhöll riksbanken i enlighet med förslag av 1917 års bankkommitté år 1920 rätt att mot räntegottgörelse inlåna penningar direkt från allmänheten, vilket bl. a. hade till syfte att möjliggöra för riksbanken att reglera bankernas vinstmarginal, men det kan ju tänkas, att detta hjälpmedel vid de nuvarande förhållandena på penningmarknaden skulle visa sig skäligen verkningslöst för ifrågavarande ändamål.

Däremot skulle en sådan inlåningsverksamhet för åtskilliga insättare öppna möjlighet för en ekonomiskt tillfredsställande och *framför allt fullt betryggande penningplacering* oberoende av de enskilda bankerna. För mindre insättare saknas i detta avseende icke möjligheter. Genom köp av statsobligationer, insättning i postsparbank, direkt utlåning mot inteckning i fastighet o. s. v. kunna dessa få sina besparingar säkert deponerade. Men för kommuner och landsting äro dessa möjligheter icke användbara.

På grund av omständigheter, som det här skulle föra för långt att närmare utveckla, ha våra kommuner och landsting för närvarande relativt stora belopp deponerade hos enskilda banker. Till belysande härav må det anföras, att vid slutet av år 1918 primärkommunerna i våra städer hade innestående i annan bank än riksbanken ungefär 24,5 miljoner kronor. För landsbygden var motsvarande siffra 19,8 miljoner och för landstingen 9,5 miljoner eller sammanlagt 53,8 miljoner kronor. Av allt att döma äro motsvarande siffror nu avsevärt större. Som exempel må anföras ur de senast offentliggjorda uppgifterna följande:

Tillgångar innestående i annan bank än riksbanken vid slutet av år

Landsting	I 1000-tal kronor	
	1918	1921
Östergötlands läns	732,5	4,095,9
Jönköpings »	1,192,4	1,933,1
Blekinge »	118,2	613,4
Göteborgs och Bohus läns	338,0	2,999,7
Älvsborgs läns	51,1	4,642,9
	Summa 2,432,2	14,285,0

Enbart dessa fem landsting hade sålunda ökat sin insättning i de enskilda bankerna från c:a 2,5 miljoner kronor till c:a 14 miljoner från 1918 till 1921.

Även om det är en företeelse av tillfällig och övergående art, att primär- och länskommuner hava så stora penningebelopp deponerade hos enskilda banker, synes det icke vara så stora penningebelopp deponerade hos enskilda banker, synes det icke vara mindre viktigt, att det kan beredas en fullt betryggande placering åt dessa, och det synes, som om en sådan placering skulle utan olägenhet kunna äga rum i riksbanken. I varje fall synes detta kunna ske utan fara för riksbankens huvuduppgift att vara en centralbank. Vidare synes riksbanken genom en utvidgning i denna riktning av sin verksamhet bliva i tillfälle att med exempel visa, vilken marginal mellan in- och utlåningsräntor den vid varje tillfälle anser såsom skälig.»

Utskottet har ansett sig böra inhämta fullmäktiges i riksbanken yttrande över ifrågavarande motion; och hava fullmäktige i en till utskottet den 12 nästlidna april avlåten skrivelse anfört följande:

»Såsom motionären framhåller, kan hans förslag icke genomföras utan ändring av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897. En sådan ändring till förmån för en viss kategori av insättare läser dock knappast böra genomföras, utan att man samtidigt upptager till behandling den omtvistade och principiellt viktiga frågan om riksbankens rätt att betala ränta å hos banken insatta medel i detta spörsmåls hela omfattning. Detta torde icke kunna ske utan en grundlig utredning i ämnet med beaktande icke minst av de senare årens erfarenheter. Under sådana förhållanden och då det dessutom synes föga sannolikt, att kommunerna skulle i någon större utsträckning begagna sig av en eventuell rätt att i riksbanken insätta penningar mot den räntegottgörelse, som riksbanken skulle kunna erbjuda, anse sig fullmäktige böra avstyrka, att en sådan lagändring, som med motionen avses, för närvarande genomföres.»

*Fullmäktige
i riksbanken.*

Enligt 16 § lagen för Sveriges riksbank, sådant detta författningsrum lyder jämlikt lagen den 23 april 1920, må fullmäktige i riksbanken, där omständigheterna sådant påkalla, medgiva räntegottgörelse för medel innestående å depositionsräkning.

Utskottet.

Motionärens förslag innebär sådan ändring av ifrågavarande bestämmelser, att det skulle medgivas primär- och landskommuner rättighet att mot räntegottgörelse i riksbanken deponera penningmedel. Detta spörsmål äger emellertid nära samband med frågan om rätt för riksbanken till inlåning mot ränta i hela denna frågas omfattning och synes därför icke böra för sig upptagas till behandling. Vid sådant förhållande har utskottet funnit sig böra avstyrka bifall till motionen.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion I: 40 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 maj 1923.

På bankoutskottets vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Gustafsson, Lindley,* Öhngren,* Johansson, Malmberg, Andersson* i Hägelåkra,* *Carlsson** och *Abrahamsson,**
av andra kammaren: herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Gustafsson* i Örebro,* *Hamrin,* Bäcklund, Winkler, Lovén* och *Strindlund.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Eriksson* i Grängesberg, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»För motionärens förslag om rättighet för kommunerna att mot räntegottgörelse få deponera penningemedel i riksbanken synes talande skäl kunna anföras, och ett medgivande i sådant avseende läser icke behöva medföra som konsekvens, att frågan om riksbankens rätt att betala ränta å insatta medel skall lösas i detta spörsmåls hela omfattning. Det kan dock ifrågasättas, om en förändring av hithörande bestämmelser bör ske i så begränsad omfattning, som motionären föreslagit. Vissa andra offentliga institutioner såsom hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser samt stiftelser och vissa föreningar torde i detta avseende böra likställas med kommunerna. En ändring av bestämmelserna för riksbankens inlåning, på sätt motionären föreslagit, synes därför icke böra genomföras utan en närmare utredning.

Vid övervägande av förevarande spörsmål bör jämväl erinras om, att statsmakterna beslutat teckna huvudparten av aktiekapitalet i Aktiebolaget Jordbrukarbanken, varigenom denna bank fått en statlig karaktär.

På anförda skäl har utskottet för närvarande icke funnit sig böra föreslå några åtgärder i motionens syfte.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion I: 40 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

samt av herrar *Malmberg, Bäcklund* och *Lovén*, vilka instämt med herr *Eriksson* i Grängesberg.